

גליון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

תולדות

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2022

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת תולדות

- ב..... ויתן לך אלוקים - כל מה שיש לאדם הוא ממתנת הא-ל
- ה..... אך טוב וחסד ירדפוני - כל ה'רדיפות' לטובה.....
- ז..... ויעתר לו ה' - כוחה של תפילה שערי דמעות לא ננעלו.....
- ט..... להודיע חיבתו - מעלת העמידה בנסיונות.....
- יג..... וידו אוחזת - יעשה מה שבידו והקב"ה יגמור בעדו.....
- טו..... אף אתה רחום וחנון - להיטיב לבריות.....

פרשת תולדות

ויתן לך אלוקים - כל מה שיש לאדם הוא ממתנת הא-ל
 בפרשתן (כה כו), 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה
 ויעקב איש תם יושב אהלים', כתב הרה"ק
 ה'אור פני משה' זי"ע 'רימוז הכתוב להורות לבני אדם,
 שאל יסתבכו בסבך החומר בקרני ראם קרנם באמרם
 כוחם ועוצם ידם עושים להם חיל רב ואף חכמתם עמדה
 להם, אל יאמרו כן כי יש הוכחה ברורה ועצומה שאין
 חכמה ועצה ותבונה כנגד ה"א", שהנה עשו היה איש
 יודע ציד, וכפירוש רש"י שיודע לצוד ולרמות את הבריות
 בפיו, והיה רמאי גדול, ולא מבעיא שהיה יודע 'לצוד'
 איש תמים שאינו חריף, אלא שהיה יודע לצוד גם את
 'איש שדה' שאף הוא 'מומחה' כמוהו ובקי כיצד לרמות
 את החיות ולצוד אותן, לעומת זאת יעקב היה איש
 תם, ופירש רש"י, 'אינו בקי בכל אלה, אלא כלבו כן

א. לפני כמאה שנים נאספו בעיר קטוביץ גדולי וענקי הדור לדון בנושאים הבודעים ליהדות ולבני ישראל, בעניני
 תורה ומצוה, חינוך והנהגה - היות וההשכלה עשתה שמות בקרב בני"י, וכן בהשתדלות לפרנסה טובה להמון
 העם. גם הגאון הגדול רבי חיים סולובייציק זצ"ל נתבקש להשתתף באותה אסיפה, אולם הוא דחה את ההזמנה,
 רק מששלח אליו הגה"ק ה'חפץ חיים' שליח מיוחד בבקשה אישית שיאות להשתתף הסכים לבוא וגם הסכים
 לבקשת הח"ח - לשאת את המשא המרכזי.

בסוף יום האסיפות, עמד הגר"ח אצל השטענדער (דוכן הנואמים), וכה אמר מורי ורבותי, מעשה ביהודי שעסק
 לפרנסתו כ'רוכל', ויהי היום, הגיע האיש לכפר נדח, שם נכנס לחנות הכפר (מכולת) ושאל את ה'בחור' המוכר, כמה
 עולה 'ירק' פלוני, ויען המוכר, דריי (שלוש), המשיך הרוכל ושאל, כמה עולה 'פרי' פלוני, והבחור עונה שוב דריי,
 משם נכנס הרוכל לחלק הפנימי של החנות ושאל, כמה עולה מסמרים, ושוב ענה הבחור דריי, וכך נשנה הדבר
 עוד כמה פעמים, עד שהרגיש הרוכל ש'חייב' גמור הוא עליו מחמת 'משיב אבידה' לפנות אל בעה"ב שיתהה שוב
 על קנקנו של הפועל, וכן עשה, בירר ומצא איה מקום מושבו של בעה"ב, והעיר לו על הנעשה בחנותו, וכי כך
 היא ההנהגה הישרה, להושיב בחור שיענה שלא כהוגן, כיצד יתכן שכל החנות עולה רק דריי, דברים חשובים
 כפשוטים... דע לך שבזאת אתה עומד להפסיד את רכושך.

שחק בעה"ב והסביר לו, ראה נא, הבחור היושב כאן הוא ל"ע 'חרש אילם' מלידה ולאחר יגיעה רבות בשנים
 הצליחו מיטב המלמדים ללמדו אך ורק מילה אחת והיא 'דריי'. הבחור גדל וישב בבית ללא מעש... חיפשו עבורו
 איזה 'עבודה' ולא נמצא מי שיסכים להעסיק אותו, רק אני הקטן, בהיותי חייב הכרת הטוב גדולה לאביו, כי לפני
 עשרים שנה, הסתבכתי בעניני ממון ואף ישבתי בבית המאסר על כך, ואביו של הנער הלזה הוציא אותי משם
 במסיר"נ, לא חסך מממונו כלום עד שראה שחזרתי למצבי הראשון, ולכן קבלתי את בנו הנער לעבודתו אצלי,
 אמנם, מאחר שהוא יודע אך ורק מילה אחת שהיא דריי סידרתי את החנות בחבילות שכל חבילה תהא עולה דריי,
 מדברים יקרים הנחנו פחות בכל חבילה, ומהפשוטים יותר הכנסנו יותר, הכל לפי ערך של דריי.

סיים ר' חיים את דבריו, ואמר, אני חרש אילם מלידה (כביכול), אותי הצליחו ללמד במשך השנים אך ורק תיבה
 אחת והיא 'תורה', ואכן, דנו כאן בתקנות חשובות למען כלל ישראל, אבל בקשה אחת היא - כל החלטה שתבוא
 כאן יוכלו לומר עליה שהיא תורה'דיג, וכן כל החלטה והחלטה - על הכל ייאמר - היא תורה'דיג.

ולדידן ייאמר, אף אנו צריכים להניח את כל 'חכמתנו' ולדעת רק דבר אחד איינס (אחד)... איינס... איינס... -
 לדעת שכל הנעשה בעולם הוא רק מאחד יחיד ומיוחד, ורק לפי זה לתקן ולהנהיג את הדור, וכבר ביאר הרה"ק
 רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע (הובא בברכת אהרן עמו' ד) בלשון הכתוב (דברים ד לט) 'וידעת היום והשבות אל לבבך',
 שכך הוא פירושו, וידעת היום - ידיעה אחת על האדם לידע במוחו ואף להשיב אל לבו, כי ה' הוא האלוקים -
 הוא הבורא והוא המנהיג לכל הברואים 'בשמים ממעל ועל הארץ מתחת', אין עוד - פירוש (אין עוד קאי על היודעת),
 יותר מידיעה זו אין צריך האדם לדעת...

באר הפרשה - פרשת תולדות

ג

גם עי"ז יהא נקל לעמוד בנסיונות, אם לא ישית אל לבו אלא 'מטרה' אחת אשר יש לו, והיא לעשות רצון קונו, ואפרש שיחתי, הנה מצינו מדרשים רבים כיצד ניסה השטן זה היצר למנוע מאברהם אבינו את מעשה העקידה, ע"י שנדמה לו כנהר - עד שאברהם טבע בו עד צווארו וכיו"ב, ואילו אברהם אבינו התגבר עליו ובתבערת קדשו לא שעה אליו ואל דמיונותיו.

שמעתי לספר כי בשנות קדם, נהגו בפולין להקפיד מאד על הזמנים בהם מהלכים לבית החיים, כי בערש"ק לא הלכו אחר חצות, ובמוצש"ק כיו"ב, ומי מדבר על כל לילה ולילה, אז לא היה איש מעיז לדרוך על מפתן שערי בית החיים - מחשש רוחות ומזיקים וכו', ועל הכל שמא יצא אחד משוכני הארץ לעזוב את 'ביתו' אשר בארץ... ולטייל ברחבי בית החיים, לא כך היתה דרכו של הגה"ח רבי ב"צ, מאחר שנתקרב לדרכו בקודש של הרה"ק מוהר"ן מברסלב זי"ע, שכידוע ה'לילה' הוא הזמן המתאים ביותר להתבודדות ולשפיכת הלב בשיחה ותפילה לפני הבורא, ומצא לו בבית החיים מקום מתאים ומוכשר לכך... אחד מאנשי העיר שרצה ל'סדר' אותו, יצא מביתו בשעה 3:00 לפנות הבוקר בשעה שרב"צ שהה בבית החיים בדבקותו, הלה לבש לבנים והתעטף לבנים מכף רגל ועד ראשו - כיסה את פניו בבד לבן, ובא כשלו הולם ודופק בחזקה לתוככי בית החיים, ניגש אל רבי ב"צ מאחוריו ובשתי ידיים תפס בו בחוזק - מעשה אשר היה מביא על כל אחד מאתנו 'חלשות' על אתר, אך לא איש כרב"צ התפעל מכך, ללא אומר ודברים הכהו בשתי אגרופיו, כגוער בו אל תפריעיני בזו השעה הנשגבה מהתבודדותי ותפילתי, באמר, ממ"נ, אם זה האיש מ'יענע חברה' (השוכנים בקברים ויצא רק לשעה...) אין לי מה לפחד ממנו, שהרי אני חי והוא מת, ואם זה אחד מ'שלנו' שרוצה לסדר אותו בוודאי מגיע לו כהנה וכהנה.

אף אנן, פעמים מתיישב הבחור אברך וכל יהודי לעסוק בתורה, מיד בא זה היצר ומראה לו ציורי 'דמיונות' - אם תלמד עתה יכאב ראשך, תרגיש שלא בטוב, וכו' וכו', ואף אם יתגבר בוא יבוא שוב אחר זמן מה - עתה בוודאי מסוכן אתה... ובבוקר בשכבו על משכבו, יראה לו ב'מוחש' - אם תצא עתה ממיתתך מי יודע מה יהיה עמך במשך היום - שמא תפול למשכב, שמא תחלש, אם לא תביט כעת בעיניך במקום... הרי תצא מדעתך... וכו' וכו', עלינו ללמוד ממעשה הנ"ל, לדעת מה מטרתנו ומה דרכנו בחיים, וממילא לא לראות ולא לשעות לכל הדמיונות שהיצר 'מחדש' לנו תמיד בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

וכן ייאמר ל'דמיונות' בנסיונות האמונה, כשפלוגי מזיק לי... מפסיד לי... מדבר עלי... וכו', כלך לך מדרך זו, אל תשהה לדמיונות שווא, אלא, דע שיש 'בעה"ב' יחיד בעולם, הוא מחליט וקובע מה ייעשה עם כל איש ואיש מברואיו בכל עת.

ברשת 'אור אבנר' אשר תחתיהם בתי ספר יהודיים ברוסי', העמידו מורה להיסטוריה איש יהודי שהיה רחוק מאד משמירת היהדות בראשית שנות פתיחת מסך הברזל (כי רצו שיכניס את בניו לאותו בית הספר, ובכך יגדלו כל צאצאיו יראים ושלמים), אותו בער נענה באחד הימים לפני התלמידים, מי יודע איזה מאורע חשוב מאד בתולדות ממלכת רוסי' אירע בשנת 1799 למניינם, התלמידים שתקו וכי מנין להם תשובה על כך, מלבד תלמיד אחד מחסידי חב"ד הרים אצבעו וענה - רבינו הזקן בעל התניא יצא מבית האסורים באותה שנה (התלמיד טעה במקצת, כי בחודש כסלו תקנ"ט עדיין נמנית שלהי השנה 1798, אבל לפי החשבון הפליא הילד בידיעותיו), אבל ה'מורה' השוטה שחק ממנו ומתשובתו, מי מדבר על 'רבי', מה זה ומי זה רבי, אני מדבר על מאורע חשוב הנוגע לכלל העם והממלכה ברוסיה, נו, המורה ענה, בשנה זו נולד 'פושקין'... הרי הוא המשורר הנודע בשפה הרוסית, לפניו לא היה כמוהו בתולדות רוסי' ואחריו לא היה כן. נו. המורה ממשיך, מי יודע מה אירע בשנת 1812 (כשכוונתו למלחמה הגדולה, כשנפוליון כבש את רוסיה), ושוב, התלמידים שותקים, ותלמיד הנ"ל מראה באצבעו, המורה שחק ממנו, כאומר, מה תחדש לי עתה - איזה רבי יצא בשנה זו מבית האסורים, אומר התלמיד, לא לא, עניין הנוגע לפושקין, מסכים המורה לשמוע, והוא עונה בקול רעש גדול, בשנה זו נעשה פושקין (שלא היה אלא גוי) 'בר מצוה'...

הרי זה דוגמא חיה, למי שחי ברוח מסוימת - אטמוספער מסוים, והוא רואה את כל הנעשה בעולם ברוח כזאת, ולכן, כשהוא שומע שנוולד 'פושקין', הוא רואה בעיניו כי בגיל שלש יעשו לו 'פאות' ובגיל 13 בר מצוה, משם ימשיך ל'שי"ק ו'שי"ג, לאמח"כ ינשא בשעטומ"צ כיהודי כשר וכו' וכו'.

אף אנו, אם נחיה בכל עת עם האמונה פשוטה כי יש מנהיג לבירה, יש בורא עולם שעשה ועושה ויעשה לכל המעשים אזי אכן נמצא את ה' בכל דבר אשר יארע לנו ולבנינו וכל העולם, ירווח לנו בידיעה זו לטוב לנו כל הימים, בכל מה שיארע לנו ובכל מקרי ממקרי החיים - טוב והנראה כרע, ברווח או בהפסד, בשידוך שעלה או נפל, בפרנסה

באר הפרשה - פרשת תולדות

'זרע שמשון' (ד"ה פסוק כי הקרה), כי יעקב אבינו היה מחשיב את כל אשר לו - אף מה שמוזמן תחת ידו - כמי שהקרה אליו ה' את הדבר, ולכן גם את שני גדיי הצאן החשיב כמי שנתגלגלו לידו ברצון הבורא ובחסדו שיוכל למהר ולהביא את המטעמים בטרם יביאם עשו אחיו. מוסיף הזרע שמשון 'ו"ל. ואגב אורחין יש לקחת מוסר השכל, שכל אדם יש לו להכיר בכל מעשיו - כי הם מנפלאות מעשי ה', כי אין בכוח האדם לעשות כלום אם לא בחסד ה', שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ נגזר עליו מלמעלה. וכן בכל ריווח שיעשה אל יאמר כי זה בא לו בהשתדלותו העצומה, אלא חסד ה'. אם יעלה

פיו, מי שאינו חריף לרמות קרוי תם', ואעפ"כ הצליח יעקב לרמות את עשו זה פעמיים, כי כן היה רצונו ית', 'נמצא מוכח שאין חכמה ותבונה ועצה לנגד ה'.

בפרשתן (כו ב), 'ויאמר יצחק אל בנו מה זה מיהרת למצוא בני, ויאמר כי הקרה ה' אלוך לפני', ולכאורה צריך ביאור, וכי יעקב אבינו, עמוד האמת כדכתיב (מיכה ז ב) 'תתן אמת ליעקב', הוציא שקר ח"ו מפיו, והרי מהירותו לא הייתה בגלל שהקרה ה' לפניו, שהרי לא יצא כלל השדה לצוד ציד, אלא בעצמו לקח שני גדיי עיזים שהיו לאמו בבית ושחטם. ומבאר בספה"ק

שרמה קרנה או להיפך ח"ו, נראה שהכל כאשר לכל, ה' אחד עשה לנו זאת - הכל נעשה על פיו, ועל פיו ישק כל דבר בעליונים ובתחתונים בזה ובבא, וממילא תנוח דעתנו ותשלון רוחנו.

ב. כעין זה אמרו עוד, שהנה אם היינו שואלים את דעת הבריות מה יהא בסופם של 'נערים' אלו, אזי יענו כולם ויאמרו כי עשו שיצא לעבודת השדה הוא יצליח במלאכתו ויתעשר, אולם יעקב יהא דל ועני שהרי 'בטלן' הוא - יושב אהלים ואינו שולח ידיו במסחר ומהיכן יחיה 'ירק' זה... אמנם בסופו של דבר זכה יעקב בברכות אביו ל'טל השמים ומשמני הארץ', בגשמיות וברוחניות, וישראל עושה חיל, ללמדנו שאין הפרנסה והעשירות תלויה בהשתדלות כלל, אלא אך ורק כפי הנגזר על האדם מלמעלה, ברצות ה' גם הבטלן הגדול ביותר יתעשר, וברצות ה' גם ה'מוצלח' הגדול ביותר יחבוק אשפתות...

ג. כבר אמר פעם 'מחותן' חשוב בגמר ה'שבע ברכות' של בנו החמשה עשר, אחר שכולם נישאו אחד אחד בעייתו ובזמנו והקימו בתים נאמנים לה' לשם ולתפארת, ויען ויאמר את כל בני העמדתי תחת החופה ובכל זה לא עזרני הבורא במאומה... כל צאצאי האב הדרשן נשתוממו שמא אירע לאב איזה חולי בראשו - להוציא מפיו דיבורים כגון דא... שחק האב והסביר להם וכי הקב"ה עזר לי... הרי הוא עשה את הכל... אל תאמרו ח"ו שאני עשיתי והוא סייע ועזר לי, אלא את הכל בכל עשה הבורא בכבודו ובעצמו.

ביסוד זה ביארו מה שאמר אברהם אבינו לאליעזר (חיי שרה כד ז), 'ה' אלוקי השמים... הוא ישלח מלאכו לפניך', כי אליעזר חשש שמא לא יצליח בשליחותו, אמר לו אברהם, הסר דאגה מלבך, כי יבוא מלאך מן השמים והוא יהלך לפניך לעשות הכל, ואתה תבוא אל המוכן, כלומר לא שאתה תעשה והקב"ה יעזור לך... אלא את הכל יעשה הבורא... רק בבואו לפני לבן ובתואל שלא היו 'היימישע' (מן היראים לדבר ה') להם אמר אליעזר שאברהם אמר לו (שם מ) 'ה' אשר התהלכתי לפניו ישלח מלאכו אתך', כלומר שאתה תעשה והקב"ה יעזורך...

ד. מעשה בחסיד 'תמים' ששמע מפי רבו דברי חיזוק בעניין הבטחון, ובתוך דבריו אמר כי הבוטח בה' באמת לא יחסר לו מאומה והקב"ה יספק לו צרכיו. החסיד שהיה איש תם וישר קיבל את הדברים כפשוטם ולהלכה למעשה, מיד הודיע לבני ביתו בקול גדול כי הוא עוזב את 'עבודתו', ולמחרת הוא יוצא אל היער הסמוך לעיר, שם ישהה בבקתה קטנה ויעסוק בתורה ובעבודה במשך שבוע ימים, ואין צורך לדאוג לו למזונות כי סמוך ליבו בטוח בה' שישלח לו דברי מזון להחיות נפשו. והנה לאיש זה היה שכן 'לץ' אשר שמע את שיחתו, הלה גמר בדעתו לעקוב אחריו ולראות את מעשו, נטל עמו מאכלים ויצא אחריו, ואכן ראה אותו לומד בהתמדה מרובה ולאחר מכן עומד ומהתפלל, ובסיום התפילה שטח את בקשתו כדבר בן אל אביו, אבי שבשמים, פרנסני, כי רעב אנכי... ושלח לי אוכל להשיב נפשי. 'עוד הם מדברים, ואני אשמע' - השכן שמע את התפילה הנרגשת ומיד השליך מע"ג האילן שהסתתר עליו פת לאכול ומים לשתות... אותו צדיק עמד משתאה לראות כיצד הקב"ה מקבל מיד תפילתו, כי אכן 'לא יבושו ולא יכלמו כל החוסים בו', וחזר לתלמודו בעוז ותעצומות. למחרת היום, תשו כוחותיו ושוב ביקש מהקב"ה שרוצה לאכול... וכמעשהו אתמול כך מעשהו היום, השכן העומד על משמרתו לעקוב אחריו שוב שלח לו אוכל 'משמיא'... וכך חזר הדבר ונשנה מדי יום ביומו עד ככלות השבוע, ושב האיש לביתו שמח

באר הפרשה - פרשת תולדות

ה

אך טוב וחסד ירדפוני - כל ה'רדיפות' לטובה
נפלאות למדנו בתורתו של הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע
(ד"ה אם תעשה) לבאר במה שנאמר (כו כט) 'אם
תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך', וז"ל, נראה, כי ידוע
מה שכתב בעל הטורים דאבימלך רצה לעשות רעה
ליצחק, אפס שהשם יתברך הפכו לטובה, דה' יתברך
מהפך כל הרעות לטובה עיין שם. וזהו שאמר אבימלך
'אם תעשה עמנו רעה' - שאם תרצה להרע לנו ודאי
יתהפך לטובה, והא ראייה 'כאשר לא נגענוך' - שאנו
חשבנו להרע לך והשם יתברך הפכו לטובה ועשינו עמך
רק טוב. זכיון שמידתו יתברך להטיב, כן אם אתה תרצה
להרע לנו יתהפך גם כן לטובה, לכן עשה אתה עמנו
טובה כיון שסוף סוף יהיה טובה, והבן, עכ"ל.

ביאור הדברים, עפ"י מה שכתב 'בעל הטורים'
שמתחילה ביקש אבימלך להרוג את יצחק,

לגדולה אל יאמר כי חכמתו גרמה לו רק חסד ה', וזהו
כי הקרה ה' אלוךך לפני, עכ"ל.

וכן מצינו גבי יצחק אבינו בפרשתו, דכתיב (כו יב)
'ויורע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה
שערים ויברכהו ה'', ולכאורה צ"ב, שהרי ויורע הכוונה
שהתייגע בעבודת הארץ, וא"כ מה וימצא שייך כאן,
הרי 'מציאה' באה שלא בעמל ויגיעה. ומבאר הרה"ק
ה'קדושת יום טוב' מסיגעט זי"ע (בר"ה ותקח רבקה ועי"ש)
שאכן, בפועל היה ויורע יצחק, אך מ"מ כשבא למעשה
וראה כי נבטו השבלים וגדלה התבואה החשיב את כל
יבולו כ'מציאה' גרידא, וכמתנת שמים שבירכו ה' - כי
ברכת ה' היא תעשיר (משלי י כב), וכל ענין ההשתדלות
אינו אלא 'גזירת עליון' - בזיעת אפך תאכל לחם, אבל
הפרנסה גופא - מאה שערים באו לו כ'מציאה' במתנה
מן השמים.

וטוב לב. פגע בו אותו 'לץ', והתעניין לפי תומו היאך עבר עליו השבוע האחרון, והאם באמת היה לו לאכול כדי
צרכו, וסיפר לו בהתרגשות כיצד זכה לקבל 'לחם מן השמים'.. אמר לו ה'לץ', לא מהשמים היה הלחם אלא מעשי
ידי אדם... אני עמדת שם, אני שמעתי את תפילתך ואני זרקתי את האוכל ממעלה למטה, השיב לו הלה מיניה
וביה, וכי מי הכניס לראשך שגעון זה להתחקות אחרי במשך שבוע שלם ולתת לי מפתך לאכול אם לא הקב"ה
בכבודו ובעצמו... לא היית אלא שלוחו של הקב"ה כי הרבה דרכים למקום...
ה. כדברים האלה כתב הרה"ק ה'בית עין' זי"ע (ד"ה מה זה) כי יצחק אמר לעשו 'צא השדה וצודה לי ציד' (כו ג),
'ושדה' רומז לתפילה כדכתיב (כד סג) 'ויצא יצחק לשוח בשדה', וכלומר שביקש מעשו שיעמוד להתפלל שיעזרהו
הקב"ה למצוא הגדיים ובה יקדש את הגדיים ויהיו ראויים לאכילתו בקודש 'כאשר אהבתי' לאכול בקדושה, ולכן
שאל את יעקב כיצד 'מיהר' והספיק להתפלל ולהביא את הגדיים, לזה ענה יעקב מכיוון שהנני מאמין ש'הקרה ה'
לפני' - והקב"ה הוא זה שהמציא את הגדיים לידי אינני נצרך לתפילה על זה, וממילא תכנס הקדושה במאכלך
ע"י זאת האמונה.

ו. בפרשתו (כו א), 'ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות' (עיי' רש"י, כשנעקד ע"ג המזבח וכו' באותה שעה נפתחו השמים וראו
מלאכי השרת והיו בוכים וירדו דמעוטיהם ונפלו על עיניו לפיכך כהו עיניו), דבר נורא הביא בספר 'פנינים יקרים החדש' (ד"ה
במדרש שו"ט) דאיתא במדרש שבאותה שעה ראה את השכינה נגזר עליו מיתה (כדרך שמתו נדב ואביוהו כשהביטו בשכינה),
לכן נעשה סומא שהרי ה'סומא חשוב כמת' (נדרים סד:), ואל תקשה מדוע לא נסתמאו עיניו מיד בעת העקידה, כי
באותה שעה עדיין לא נולדו לו בנים, ובהא גופא נחשב כמת, על כן היו יכולים להשאירו עם מאור עיניו, רק 'ויהי
כי זקן יצחק' ואז נולדו לו בניו (שהרי באותה שעה בן שישים היה, וקיי"ל בן שישים לזקנה) ממילא הוכרח לבוא לידי 'ותכהין
עיניו מראות'. ומכאן ילמד האדם, שלא לבכות ולהתאונן על חסרון ומחסור שיש לו, כחסרון הבנים וכיו"ב, כי לעולם
אין בידו לדעת איזו צרה נמנעת ממנו בזכות מחסור וכאב זה העובר עליו...

על דרך זה מצינו עוד אצל יצחק אבינו ע"ה. שלא הוליד עד כ' שנים מיום נישואיו, וגם שם נתגלה לבסוף
שהכל היה לטובה, כי 'ארבע מאות' השנים של גלות מצרים התחיל מלידת יצחק, ואילו השעבוד בפועל לא התחיל
כי אם משמת האחרון בשבטים והוא לוי (שחי במצרים צ"ד שנים), ונמצא שאלו הכ' שנים שהמתין יצחק ללידת יעקב
איחרו ממילא את לידת השבטים בני יעקב וכך גם מיתתם התאחרה, ובכך נתמעטו שנות השעבוד של בני ישראל
למצרים בכ' שנים, וכך הוא בכל דרכי החיים שהקב"ה מסבב הכל בכדי שטובה חדשה מאיתו יצא.

ז. שמעתי מעדים נאמנים, כי בשעה שבנו 'בית החסידים' בעי"ת אשדוד (רח' רבי טרפון) והובא למקום קאראוון,
הקאראוון הובא בב' חצאים, כאשר הדרך היא לחברם יחד כשהם מונחים כבר ע"ג קרקע, לא כן היתה מחשבתם

באר הפרשה - פרשת תולדות

ולברכה, על כן כל ירך לבבנו כשנראה שמצירים קמים עלינו, אלא נשמה באותה שעה שאנו רואים שבא אדם בעל יכולת להיטיב לנו ברוח או בגשם, כי היינו הך, ולא עוד, אלא, ה'טובה' שבאה בעקבות הפיכת רעה היא טובה גדולה פי כמה וכמה, שהרי זאת טובה מאת הבורא היא שהוא הוא בעל היכולת, ולא מידי בשר ודם.

עוד נלמד מפרשתן על הטובה הבאה לאדם מחמת הרדיפות שעובר, דכתיב (כו טז) 'אורריך ארור ומברכך ברוך', וברש"י, 'הצדיקים, אורריהם ומצעריהם קודמים למברכיהם', והקשה הר"ק ה'דברי ישראל' ממאדו'יין זי"ע (בפרשתן) כיוון שצדיקים הם מדוע יש להם מקללים ומצערים, ומבאר בהקדם דברי אביו זי"ע על הכתוב (תהלים קט כח) 'יקללו המה ואתה תברך', דלכאורה יש לבאר מדוע ביקש ששונאיו יקללוהו, היה לו לומר 'אם יקללו המה אתה תברך', ומתריך את ב'

ולא עלתה בידו, ונהפוך הוא, כי לא רק שהקב"ה הצילו מידיו, אלא אבימלך הוכרח ג"כ לעשות לו טובה וברכה, ויצחק מצא בארץ ההיא מאה שערים והרבה בארות מים, גם צאנו וממונו נתרבו מאד מאד, כי ה' היפך לטובה ולברכה את כל הרעות שזומם אבימלך. ובראות אבימלך הדבר המופלא הזה היאך שה' ית' הפך ליצחק הרעה לטובה באופן נעלה, נתברר אצלו הדבר כל כך בפשיטות - שאדון כל הארץ הופך הרעות לטובה, לכל ברואי עולם המאמינים ובוטחים בו (גם לגויים שונאי ישראל שזממו אמש להרוג את צדיק הדור...) עד שבעצמו אמר ליצחק באופן מוחלט, לא תוכל להרע עמדי, מאחר שהנני מאמין בעת באלוקי השמים והארץ, ברור לי שגם אם תרצה להרע לי, ה' יהפוך לי הכל לטובה.

וכמה עלינו להאמין בזה, שאין אדם בעל כח להרע לנו, כי אדרבה, זאת הרעה יהפוך לנו ה' לטובה

של גבאים מסורים הללו, אלא החליטו להרוויח מקום לביהמ"ד, על כן קבעו עם ה'קבלן' שיצוק יציקת בטון ע"ג קרקע ואז יניחו את ב' חצאי הקאראוון במרחק זה מזה ואת החלל הנשאר ישלימו בבניית קירות נוספות. אך זה האיש רימה אותם והניח מיד ע"ג העפר את המרצפות (tiles) ללא יציקת בטון קודם לכן, ולא הועילו כל ההוכחות והוויכוחים להוכיח לו שנקבע עמו לצקת בטון, ונשאר כך.

אחר כמה שנים, באחת הפעמים שהערביים השכנים בעיר 'עזה' זרקו טילים (missiles) לעבר אשדוד והסביבה, וכבר נשמע קול השופר (אזעקה) המזהיר על כך, היה ויכוח בין האברכים שישבו באותה שעה בביהמ"ד, האם חייבים לברוח, והיו שטענו, וכי בדיוק כאן יפול הטיל, ולמעשה, חלק מהם נשארו בביהמ"ד, אמנם, הטיל נפל בדיוק לתוככי ביהמ"ד, שקע בקרקע בעומק מטר מבלי להתפוצץ, משהגיעו המומחים לסלק את הטיל, ענו כולם פה אחד, אילו הייתה כאן יציקת בטון על הארץ, בוודאי היה הטיל מתפוצץ ולא היה נשאר שריד ופליט מכל מי שישב בביהמ"ד... ללמדך, פעמים שהאדם רותח מכעס על רעהו, למה רימתני, למה עשית כך וכך, וקוב"ה אומר, פלוני אינו אלא שליח משמיא להצילך מלהבה ולהאיר לך לפנות בוקר.

כיו"ב שמעתי כעת מידיד נאמן, ששמע מידידו המתנדב ב'הצלה' בניו יארק, מעשה שהיה זה עתה, באם בישראל שלקחה כמה מצאצאיה הקטנים לפארק, ושם בעט ילד בן ארבע שנים באחיו הקטן שהוא כבן שנה ומחצה, ומחמת עוצם וחוזק המכה החל הקטן להקיא הקאות מרובות, האם שנבהלה כהוגן מיהרה לבית רופא חשוב, והלה בדק את הילד ואמר, כי אין כל מקום לדאגה וחששות, אבל נתן לה כמה סמנים שאם תראה בלילה כך וכך, תרוץ עמו מיד לבית החולים, בלילה ההוא נדדה שנת האם, ומצאה כי אכן אירע לבן הקטן כמה מהסימנים שהרופא נתן לה, בבית החולים פתחו בסדרת בדיקות מקיפות על גוף הילד... בבוקר הגיעו תוצאות הבדיקות, וכה אמרו לאם, הנה רואים אנו, כי באותו מקום המכה, היה לילד 'גידול' ל"ע (געוויקס), ומי יודע מה היו יכולים להיות תוצאות הגידול, אמנם ע"י הבעיטה החזקה התפוצץ ונפרד כל הגידול (ולכן מצאה האם דימום...) וחיינו נתנו לו לשלל, וראו עין בעין, כי פעמים שהבעיטה והמכה אינם מכה כלל אלא הצלת חיים כפשוטם, ומה לך זועף על המכות הבאות עליך מן השמים או ע"י שליחי הבורא דוגמת אנשים בועטים ומכאיבים.

ועוד כהנה רבות ממעשים אשר סוף דבר ראו עין בעין טובת הבורא יתב"ש, ופעמים שנתגלה דבר זה רק לאחר שנים, גם לפעמים יתגלה דבר זה אחר שנים רבות כשבעלי המעשה כבר לא היו בזה העולם (והם הכירו בזה רק בהיותם בעולם שכולו טוב)... בין כך ובין כך - אף אם עדיין לא נתגלה לו לאדם הטובה שבדבר ידע שאב לנו בשמים ה'טוב ומיטיב' לרעים ולטובים, ואני ה' לא שניתני, ישמח ישראל בעושי בני ציון יגילו במלכם תמיד בכל עת ובכל שעה.

יהיה מושבך ומטל השמים מעל', והנה כל המעיין בפסוקים אלו עומד ומשתומם מדוע בתחילה סירב יצחק לברך את עשו, ואף אמר לו 'הן גביר שמתיו לך', ור"ל שאין יכול לברכו מאחר שהוא עבד של יעקב, ואילו לבסוף הסכים לו וברכו במשמני הארץ ומטל השמים. ומבאר הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (אות נא) 'נראה שלא הורשה משמים לברכו [כלומר, שמן השמים לא רצו שיצחק יברך את עשו ולא נתנו לו רשות] רק על ידי הבכיה, כמאמר חז"ל (ב"מ נט.) שערי דמעות לא ננעלו, אפילו דמעות עשו, אמנם מיד אחר שנשא עשו את קולו ויבך לאלתר הסכימו מן השמים שיברכו'. להודיעך בוחה הגדול של תפילה מתוך בכי ודמעה, שאפילו אם המתפלל רשע הוא בעשו, ואין ראוי שיקבלו תפילתו, מכל מקום אין 'שער' העומד בפני דמעות, והם 'פותחים' את כל השערים.

וזכר איתא בן ב'ספר חסידים' (אות קל) וז"ל, יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפלתו, אלא בעבור תוקף תחנונים ודמעה עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן, אע"פ שאין בידו זכות ומעשים טובים מקבל הקב"ה תפלתו ועושה חפצו. ומקור לדברים הוא בווהר הק' (ח"א רבנ.) פל בר נש דאשיד דמעין קפיה דקנדשא פריד הוא, אף על גב דאתגזר עליה עונשא, יתקרע, ולא יביל ההוא עונשא לשדטא ביה - כל אדם ששופך דמעות לפני הקב"ה, אע"ג שנגזר עליו עונש - יקרע, ולא יוכל אותו עונש לשלוט בו.

הקושיות על פי מאמר נוסף של אביו בהא דכתיב (שם כג ה) 'אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי', שהרדיפות שיש לצדיקים הוא אך טוב וחסד עבורם, כי על ידי זה הם עולים ומתעלים לטובה, ובוה יתבאר ש'יקללו המה' מביא את ה'אתה תברך' ולכן לא אמר אם יקללו, אלא דייקא כאשר יקללו זה גורם הברכה.

בדברים האלה כתב גם בפרשת בראשית (עה"פ אעשה לו), ומוסיף, שבזה יתבארו דברי רבי יהושע בן חנניה לבת הקיסר על יופים של החכמים (תענית זו ועוד) 'אי הווי סני הוי חכימי טפי' - (אם היו כעורים היתה חכמתם רבה יותר), ד'סני' מלשון שונאים - אם היו להם שונאים היתה חכמתם מתברכת, וברכה שורה בכל מעשיהם.

ויעתר לו ה' - בוחה של תפילה שערי דמעות לא ננעלו בפרשתן (כו לד-לט), 'כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי, ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך, ויאמר הכי קרא שמו יעקב וכו' ויאמר הלא אצלת לי ברכה, ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירוש סמכתיו ולכה אפוא מה אעשה בני, ויאמר עשו אל אביו הברכה אחת הוא לך אבי ברכני גם אני אבי וישא עשו קלו ויבך, ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ

ח. וכן איתא ב'תנא דבי אליהו' (רבא כד) 'עשו, בשכר שלש דמעות שהוריד ונפלו מעיניו, נתנו לו את הר שעיר שאין גשמי ברכה פוסקים ממנו לעולם'.

ט. אצל הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע היה נהוג שהיו החסידים שואלים אותו במוצאי ראש השנה מה נגזר עליהם בשמים ממעל לקראת השנה החדשה, ולפעמים היה מגלה 'סודות' מהנעשה בעולמות העליונים. בשנה אחת אמר לתלמידו הרה"ק הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע (שבאותה התקופה היה עוסק לפרנסתו), בונם, מה אעשה לך שמן השמים נגזר עליך שתנוד בשנה זו מנכסיך, ניסיתי להמתיק את הדין אך לא הצלחתי... ואכן תיכף עם תחילת עונת הגשמים נפלו כל בני ביתו של הרבי ר' בונם למשכב בזה אחר זה, והוצרך 'לשפוך' הון רב לצרכי רפואה, לאחר שהתאוששו נסע לווארשא לעסוק במסחר, והתאכסן ב'מלון', ולא הצליח לעשות שום 'עסק', כעבור כמה ימים שלח בעל המלון לבקש ממנו שיפרע את דמי שהותו שם, ועשה הרה"ק חשבון כל ההוצאות שהיו לו בתקופה האחרונה, ונוכח לראות שמכל ההון הרב שהיה לו, בסך אלף וחמש מאות רובל לא נשאר בידו פרטה לפרטה, ואף אין בידו לשלם לבעל המלון, ויצר לו מאוד, וביותר כאב לו על שאין לו לפרוע חובו וחשש שמא יצא מכך חילול השם, ומרוב צער ויגון לבנו החל לבכות מעומק לבבו בבכי מר וסוער.

לאחר זמן מה נרגע והלביש על ה' יהבו וחזר לתלמודו, ולפתע נשמע קול נקישות בדלת, פתח הרר"ב את הדלת ואמר לו הלה שהוא שלוח מאת הגבירה הנודעת תמר'ל ברגסון (אשר הוזילה הן רב החזקת צדיקי פולין), לומר לו שהיא שמעה על מצבו הקשה, על כן היא מציעה לו לעבוד אצלה בנייהול החשבונות תמורת משכורת של שישה רובל

באר הפרשה - פרשת תולדות

בדמעות אינו פותח אותו פתח שום מלאך או ממונה, כי אם הקב"ה בעצמו ובכבודו וכו', והקב"ה ברחמיו יעתר לו וימלא משאלותיו לטובה אמן בן יהו רצון, עב"ל"א.

עוד בכוחה של תפילה לבטל כל גזירות קשות ורעות, שהנה נאמר בפרשתן (כו ו) 'ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר, וכתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע דצריך ביאור מדוע נאמר כאן בפסוק ב' פעמים 'לאמור', ומבאר בזה"ל, עוד י"ל שמרמו כאן על עם קדוש בני אל חי כשרואין ח"ו שיצא עליהם גזירות רעות מהמסטינים ומקטריגים אל יתיאשו מלהתאמץ בתפלה כי בודאי

זוה לשונו של רבינו יונה בספרו 'שערי העבודה' (אות יא), והמתפלל בדמע תפלתו נשמעת שהרי שערי דמעה לא ננעלו, והדמעה היא כנגד ניסוך המים שהיו מנסכים על גבי המזבה, כדאמר בבראשית רבה (עח טז) ר' בון אומר, כל אותן שנים שהיה יעקב בבית אל לא נמנע מלנסך וכו', ואלו הן הדמעות שהיה בוכה בשעה שהיה מתפלל בבית אל, עב"ל.

ובך כתב בספר 'דרך משה' הנספח על 'ספר הגן' (תוכחת מוסר, ליום כ"ד) התפלה שמתפללים בדמעה היא חשובה וקרובה מאוד להתקבל, כידוע על פי מאמר חז"ל (ברכות לב:) מרוב חשיבות של תפלות שבדמעות. והנה, הפתח אשר נכנסים שם התפלות אשר המה

לשבו, בתחילה שמח על ההצעה, אך מיד חשב לעצמו אם כבר נפתח הפתח, וגלגל ההצלחה מתחיל לעלות כלפי מעלה, אם כן מה לי להסכים להיות פקיד בעבור משכורת קטנה... על כן אמר לשליח, חזור ואמור למי ששלחה אותך, שאיני מסכים להצעת העבודה, רק לזאת אסכים להיות שותף עימה בעסקיה... ויהי כששמעה את דבריו קצפה על כך... אך כעבור כמה ימים שלחה לומר לו שהיא מסכימה לתנאיו, ואף נתנה לו מעות לפרוע הקפותיו, ואכן נעשה שותף בעסקיה, ובאותה שנה הרוויחו סכום הגון, ותזרח לו השמש...

כשהגיע שוב הרר"ב אל רבו החוזה הק' מלובלין, מיד כשנכנס פנה אליו החוזה ואמר, אמנם אמת הדבר שכן נגזר עליך כאשר אמרתי, אבל 'אויסווינען זיך האבן מיר נישט געשמוסט' - על בכיות ודמעות לא דברנו... י. הנה אומרים אנו ב'סליחות' מכניסי דמעה הכניסו דמעותינו לפני מלך מתרצה בדמעות, ויתבאר במשל לבעל החנות שהעמיד 'מוכר' לשרת את הקונים, הרי מטבע הדברים כשנכסים קונים לחנות עומד זה המוכר ומנהל עמם 'משא ומתן', והרשות בידו להוריד בעת הצורך מעט מדמי המקח, אמנם כאשר נכנס איש הדור בלבושו אשר כל תהלוכותיו מעידים כי 'לעסקים גדולים' בא הנה - את זה ישלח ה'מוכר' מיד לחדרו של בעל הבית, ולא ידבר עמו מטוב ועד רע כלל וכלל... אף אנו אומרים למלאכים - הכניסו דמעותינו כמות שהם אל הבורא יתב"ש כי אינכם 'מבינים' כלל בדמעותיהם של בני ישראל הנאנקים ונדחקים תחת צרותיהם ברוח ובגשם ממחרפיהם ומלוחציהם, וכלשונו של הרה"ק מפיאסצנע זי"ע הי"ד בספרו 'אש קודש' וז"ל. האם טעם כבר מלאך צערו של ישראל בשעה שמכים אותו, או את בשתו בשעה שרודפים אותו ומבזים אותו, או את פחדו או את ענותו בשעה שאין לו מזונות ח"ו. על כן השתדלו והרבו תחינה - בתפילה עלינו, אבל את הדמעות הכניסו דמעותינו לפני מלך מתרצה בדמעות מבלי ליגע בהם כלל.

יא. לאידך גיסא מצינו שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, ה"ה הרה"ק מרוזין זי"ע (עירין קדישין) והרה"ק רבי יצחק מווארקי זי"ע (בית יצחק) שפירשו בהא דכתיב (כה כא) 'ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה', ודרשו חז"ל (כמובא ברש"י) 'לו ולא לה', והיינו שהקב"ה קיבל את תפילת יצחק יותר מתפילתה של רבקה, וטעם הדבר, כי מדרך הנשים לבקש רחמים ולהתפלל תפילתם בדמעות, וכמו שאמרו חז"ל (ב"מ נט.) שדמעתי מצויה, ובוודאי גם רבקה התפללה באופן זה (כמובן שאין לנו השגה באבות ובאימהות הק', ורק ללמד יצא), לא כן יצחק, שהתפלל לנוכח אשתו, כלומר כנגד אשתו והפוך ממנה, כי תפילתו היתה מתוך שמחה, על כן ויעתר לו ה', כי תפילה מתוך שמחה מתקבלת יותר מאשר תפילה מתוך דמעות ועצבות.

ואין בזה 'סתירה' בעניין תפילה מתוך דמעות, כי מעלת שניהם גדלה עד מאד, וכמו שהאריך בזה"ק (ח"ב קסה.) שמאריך שם כי אכן מעלה הגדולה היא שיבוא אל המלך מתוך שמחה וחדווה, וכדכתיב (תהילים ק ב) 'עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה, אך כשאי אפשר לו אז יתפלל כמו שיש בידו, ומסיים שם, כך שנינו, כל השערים ננעלו ונסגרו ושערי דמעות לא נסגרו, ואין דמעה אלא מתוך צער ועצב, וכל אותם הממונים על אותם השערים כולם משברים חתיכות קשות ומנעולים ומכניסים אותן דמעות, ואותה תפילה נכנסת לפני המלך הקדוש.

ארמון המלוכה בכדי שיוכל הבן לבצע את זממו, לגודל אהבתו את בנו. וכך הוא גם לגבי קבלת התפלות, שהקב"ה בכבודו ובעצמו כביכול הפר את החוקים ואת המשפטים, ועושה מחתרת שעל ידה יוכלו התפלות לעלות ולפעול פעולתם לטובה (מבלי שתוכל מידת הדין לעכב).

להודיע חיבתו - מעלת העמידה בנסינות

בפרשתן (כו א), ויהי כי זקן יצחק ותבקיין עיניו מראות' וגו', ופירש רש"י, 'כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים, וראו מלאכי השרת והיו בוכים, וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו, ומקור הדברים הוא כדאיתא במדרש (פרקי דרבי אליעזר פל"א) שבשעה שעמד אברהם אבינו לשחוט את יצחק בנו היו מלאכי השרת צועקים ובוכים' (ובעין זה איתא גם בבב"ר נו ז, 'נשרו שלש דמעות ממלאכי השרת'), ועמדו המפרשים לבאר מה מעם בכו המלאכים, ואמר הרה"ק רבי יצחק מווארקו ז"ע מאמר נורא, 'שבכו על שהם לא הגיעו לבחי' מסירות נפש בציווי השי"ת, כי זה שכבר זכה ונבחר בכמה נסינות ומדרגות הוא נחשב יותר מהמלאך' והוכיח זאת ממה שמצינו בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים בשעה שנכנס לבית קדשי הקדשים להקטיר קטורת ולהוות מדם הפר ומדם השעיר, דכתיב (ויקרא טו יז) 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו, ואמרו חז"ל (ירושלמי יומא פ"ה ה"ב) שגם המלאכים אסורים לשהות שם באותה שעה, מאחר ש'דמות פניהם פני אדם' (יחזקאל א י), והרי שהכהן הגדול עלה ונתעלה במדרגתו יותר ממלאכי השרת.

באופן אחר ביארו עפ"י מה דאיתא בגמ' (חגיגה ה:): 'שלושה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום, על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק' וכו', ונודע התמיהה, כי בשלמא על מי שבידו לעסוק בתורה ואינו עוסק אכן יש לבכות מרוב כאב וצער, אך מה מקום יש לבכות על זה שאי אפשר לו לעסוק בתורה ומכל מקום מתגבר על כל קשייו ועוסק, אדרבה הרי אין לך שמחה גדולה מזו. הוסיף הרה"ק הישמת משה' ז"ע (בספרו יין הרקח על הש"ס) להקשות שאם כן נעלת דלת בפני כל אותם המתייגעים בתורה אע"ג שאי אפשר להם, והרי כל

יש יכולת בידם ע"י תפלתם להשי"ת לבטל מעליהם כל הגזירות אשר לא טובים הנה ויתן השי"ת בלבם עלינו לטובה, וזהו 'ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר', היינו שיתפללו ויתחננו להשי"י שירחם עליהם ועי"ז יוכלו לבטל מעל עצמם כל הגזירות רעות ויהפך לבבם של המסטינים ומקטריגים עליהם לטוב, 'כי הנה שמעתי גו' מדבר גו' עשו אחיך לאמר', מדבר הוא לשון הנהגה וממשלה, היינו מה שנתן לו השי"ת כח וממשלה לעשות כרצונו הוא רק 'לאמר' - היינו אמירה לחוד, שיאמרו לגזור עלינו גזירות לא טובים, אבל לא שיעשו בפועל ממש, כי מה שנתן השי"י בלבם לגזור עלינו, הוא רק לאיים עלינו ולהפחיד אותנו, כדי לשבור לבנו הזונה ונשוב אל השי"י בתשובה שלימה באמת בכל לב ונפש ולהתפלל לפניו ית' באמת, בלב זך ונקי והקב"ה חפץ ומשתוקק לתפלתן של ישראל, ובודאי יקבל תפלתן ותשובתן הרמתה וממילא יתבטלו הגזירות כי השי"י יתן בלבם לרחם.

וכך איתא בזוה"ק (ח"א קלז:): לפרש בלשון הכתוב ויעתר לו ה', 'דצלי צלותיה וחתר חתירה דלעילא לגבי מזלא על בנין וכו' וכדין ויעתר לו ה', אל תקרי ויעתר אלא ויחתר לו, חתירה חתר ליה קוב"ה וקביל ליה'. (ותרגום ללה"ק, שהתפלל תפלתו וחתר חתירה למעלה אל המול הממונה על הבנים וכו', ואז ויעתר לו ה' אל תקרי ויעתר אלא ויחתר לו, חתירה חתר לו הקב"ה וקבל אותו). ובעין זה איתא במדרש (בר"ר סג ה) 'רבי לוי אמר, משל לבן מלכים שהיה חותר על אביו ליטול לישראל של זהב, והיה זה חותר מבפנים וזה חותר מבחוץ (שכן בערביא קורין לחתירתא עתירתא).

וביארו בספה"ק, כי בעצם לא היה שייך כלל שתוליד רבקה (עיי"ש במדרש), אלא שיצחק התעצם בתפלתו עד שפתח 'מקום' לקבל את התפילה ולהמשיך לה בנים מחוץ ל'סדרי בראשית', אמנם מידת הדין היתה מעכבת בדבר, על כן חתר הקב"ה מחתרת לקבל את התפילה מחוץ לסדר הרגיל עד שלא יוכלו המקטריגים לעכב מלקבל את התפילה. וזהו המשל שהביאו במדרש 'לבן מלכים שהיה חותר על אביו ליטול לישראל של זהב', שבן המלך רצה ליטול מאוצר המלוכה, אך 'מלך במשפט יעמיד ארץ', ואי אפשר למלא מבוקשו באופן הרגיל, על כן חתר הבן מחתרת מבחוץ בכדי 'לשדוד' את הזהב מבלי שירגישו בו, והמלך עצמו הסכים לנהוג עמו בעקיפין, כלומר, אף הוא חפר מחתרת בתוככי

מגלה אהבתו אליו ומתקרב אליו ביותר עד שמרוב הדבקות כביכול 'הקב"ה בוכה עליו' [אמנם, פשיטא שהבכיה על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק שהם מתוך צער, וכלשון הישמח משה 'הא כדאיתא והא כדאיתא']. ובדרך זה יתבאר גם עניין 'בכיות המלאכים', שאף בכיות אלו היו מתוך עונג, כי בשמים ממעל התעוררה שמחה עצומה לראות כיצד בן אנוש מסוגל לשחוט את בנו יחידו שנולד לו בזקנותו.

ו'הצד השווה' בין ב' ביאורים הללו, להודיע עד כמה מתרומם² ומתעלה³ האדם כשעומד בנסיונות בגבורה - עד שמלאכי השרת מצטערים ומורידים דמעות מתוך יגונם שלא הגיעו למעלת 'האי גברא', ועד כמה גדולה חיבתו לפני המקום ב"ה⁴, עד שאין לתאר ואין לשער גודל השמחה בשמי מרום לראות

עיקר מגמתנו הוא לעשות נחת רוח לפניו ית' ולא לצערו ח"ו.

ומבאר באופן המרעיד כל לב מרגיש, על פי מה שכתב המ"ז (או"ח סי' רפח סק"ב) לבאר הא דאיתא באגדה שראו תלמידי רבי עקיבא את רבם בוכה בשבת ואמר עונג הוא לי, 'ונראה לי דהיינו שמרוב דבקותו בהקב"ה זולגים עיניו דמעות שכן מצינו ברבי עקיבא בוותר חדש שהיה בוכה מאד באמרו שיר השירים, באשר ידע היכן הדברים מגיעים, ועפ"ז יש לומר שאין הקב"ה בוכה מרוב צער על מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק, אלא ה'בכיות' הם מרוב דבקות ועונג, כי כאשר יהודי מתגבר על כל הקשיים ברוחניות ובגשמיות העומדים כנגדו בכדי לעשות רצונו ית' מתעורר באותה שעה נחת רוח שאין למעלה הימנה, והקב"ה

יב. סיפר הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל שפעם נכנס בחור אל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע מתוך בכיה ותאניה רבי, יותר אין בכוחי לסבול' כי יגעתי זה כחודש ימים ובקושי עלה בידי ללמוד ולהבין דף גמרא אחד, שאלו הח"ח, והיכן אוחוז מר... ויען הבחור בדף ג (כי המסכתות שבש"ס מתחילות בדף ב) נענה ה'חפץ חיים' בהתפעלות, אה... אה... דף קג... תיקנו הבחור דף ג ושוב אמר הח"ח דף קג... עד שהבחור חשב שהחפץ חיים הגיע לזקנה ואינו מבין את אשר לפניו... אף הח"ח הבין במחשבתו של הבחור, על כן הראהו את דברי ה'אבות דר"נ' (פ"ג ה"ו) 'שטוב לו לאדם דבר אחד בצער ממאה בריווח', נמצא שלמדת כמאה פעמים וממילא היך עומד כבר בדף ק"ג...

מעשה היה באיש יהודי שהיה רחוק משמירת התורה והמצוות, אך זכה שבנו חזר בתשובה והיה יושב באהלה של תורה, וכשהגיע האב ל'גבורות' - כשהוא בן שמונים החלו לפעום בו הרהורי תשובה, בחשבו מה תכליתו בעולמו, לשם מה הגיע לעולם ועם מה הוא עוזב... ואמר לבנו ה'אברך' שברצונו ללמוד עמו גמרא... לא פחות ולא יותר... הבן ניסה לדבר על לבו שאי אפשר לקפוץ בבת אחת ללימוד הגמרא, ולא יצליח להבין את הנלמד, אך האב התעקש על רצונו, ואכן החלו ללמוד ביחד, כעבור שנה הצליחו לסיים דף אחד, ואמר האב שהגיע הזמן לעשות 'סיום' עם סעודת מצוה בכל הדקדוקים... אמר לו הבן, לא כן אבי, 'סיום' עושים רק כשגומרים ללמוד מסכת שלימה, ומעולם לא שמענו סעודת סיום אחר לימוד דף אחד, אכן האב עמד על דעתו, והלך הבן לשאול את הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצוק"ל כדת מה לעשות, השיב לו רבי משה, אכן מן הראוי לעשות סעודה מפוארת לכבודה של תורה, ואף אני ברצוני להשתתף שם, ונחגג ה'סיום' ברוב פאר והדר. כלילה ההוא עלה האב על יצועו ולא קם... והלך הגר"מ פיינשטיין למסע הלוייה ואף הספידו בדברים כשהוא אומר יש קונה עולמו בדף אחד...

יג. רמז נפלא אמרו במה שמצינו שנתן אליעזר עבד אברהם לרבקה 'שני צמידים' (לעיל כד כב), ופירש רש"י, שהם כנגד שני לוחות הברית, שבא אליעזר ללמד לה כלל גדול מיסודי היהדות, להוציא מאותם הטועים שאין להם כח ל'כובד' המצוות ולקושי הכרוך בהן עד שנראה להם שתרי"ג מצוות הם תרי"ג בעיות, רחמנא ליצלן מהאי דעתא, אלא אדרבה, ככל שהמצוה יש בה קושי וטרחה יתירה כך יקרה היא עד מאוד, וזה שרמז לה בצמידים, כמי שאומר, שני לוחות הברית עם כל התורה אינם 'אזיקים' וכבלי ברזל על הידיים אלא הם צמידים... וככל שה'צמיד' כבד יותר לרוב משקל הזהב כך עולה ערכו...

יד. הרה"ק מליסקא זי"ע (אך פרי תבואה בפרשתו) מבאר הרמז בקריאת השמות עשו ויעקב, על פי מה ששמע מהרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (ונדפס בספרו פר' בראשית, ד"ה א"י ולי מה יקרו) בשם בעל העיקרים, שכשנדקדק בפסוקי התורה בפרשת בריאת העולם נמצא שעל כל בריאה ובריאה אמר הקב"ה 'כי טוב' חוץ מבריאת האדם שם לא נזכר כן. ומבאר טעמא דמילתא, ש'שלימות' בריאת האדם היא רק לאחר שיתקן עצמו בעבודתו, אבל בשעה שבראו הקב"ה

ממידת הדין למידת רחמנות, ולכאורה מדוע באמת כוחם גדול כל כך להפך מידותיו של הקב"ה, אלא שהשי"ת נהוג במידה כנגד מידה, ומאחר 'שהם מהפכים את המידות והתשוקות שלהם להקב"ה, על כן יש בידם להפך גם מידות של מעלה כביכול'. וזהו שנאמר 'ויעתר יצחק לה' - 'יצחק האט זיך איבער געמאכט אין גאנצען צו גב"ה' (יצחק הפך עצמו לגמרי עבור השי"ת).

וכך כתב ה'מסילת ישרים' (פי"ט, בבואור חלקי החסידות), וז"ל, בעלי הדעה האמיתית זכו כל מה שיתגברו

קרוץ מחומר זוכה את יצרו למען שמו ית' באהבה^{טו}. ועל דרך זה גם אין בידנו להשיג גודל זכותו ומתן שכרו^{טז} של המתגבר על כל הקשיים והמניעות^{טז}, ומייגע עצמו על אף כל הדוחק והצער, עד שגם 'הטבע' מתהפך להם לטובה, וכמו שביאר הגה"צ רבי משה מידנער זצ"ל (הו"ד בתורת אבות ד"ה ויעתר) בהא דכתיב בריש פרשתו (כה כא) 'ויעתר יצחק לה'', ופירשו חז"ל (יבמות סד.) ש'ויעתר' הוא מלשון 'עתר של תבואה' (קלשון), 'מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום, כך תפלתן של צדיקים מהפכת מידותיו של הקב"ה

לא היה אלא בהמה בצורת אדם, ולא שייך לומר על בריאה זו 'כי טוב' שעדיין לא נגמרה. וזהו שאמר הקב"ה (בראשית א כו) 'נעשה אדם', שכביכול אמר הקב"ה לאדם הבה יחדיו 'נעשה אדם', הקב"ה בעצם הבריאה והאדם על ידי עבודתו. וכתב הרה"ק מליסקא שכל זה נאמר רק לגבי ישראל שהם משלימים עצמם ע"י עבודתו ית', וכביכול האדם שותף בבריאתו, אבל אומות העולם הרי הם כ'חמור', וכדרשת חז"ל על הפסוק (כב ה) 'שבו לכם פה עם החמור - עם הדומה לחמור', ואינם בגדר 'אדם' (שם סא.), וממילא הרי הם 'עשויים' כבר מתחילתם. ומשום כך היה עשו כבר מלידתו 'עשוי' ומושלם, אמנם ביעקב נאמר 'ידו אוחזת בעקב עשו', כלומר שעדיין אינו עשוי אלא ידו אוחזת בעשייה בכדי להשלים עצמו על ידי מעשיו הטובים, ומהאי טעמא קרא לו הקב"ה יעקב (רש"י) להורות עד כמה חביב לפני הקב"ה עבודת האדם ויגיעתו.

טו. וכך אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע לאותם שנאלצו להתגייס לצבא הרוסי 'משאתם מקיימים אף את המצוה הקלה ביותר שמחתו של הקב"ה רבה היא לאין ערוך, חשובה הרבה ללא דמיון ממצוה אף הגדולה ביותר שמקיימים אנו'... (הובא בח"ח חייו ופעלו ח"א עמ' קע).

טז. וכל זאת נרמז בלשון הפסוק (כה כג) 'ורב יעבוד צעיר', ורב יעבוד - היצר, לייאש ולבטל את האדם מעבודת ה', בעת שצעיר - כאשר הוא ב'קטנות המוחין' ולבו בל עמו. ואכן, ורב יעבוד - עבודה רבה ויגיעה עצומה נדרש מהאדם שיעבוד את ה' בעת שהוא צעיר - בקטנות המוחין. ועי"ז יזכה להיות רב - לעלות למדרגה גבוהה מאחר שעבד את ה' כנגד טבעו בעת צעיר - בזמנים הנמוכים. ולא עוד אלא שיקבל שכר טוב ורב על כך שיעבוד צעיר, שעבד בכל אותן השעות שהיה ב'קטנות'.

יז. אדמור"י ליובאוויטש זי"ע היו מספרים, כי קודם נישואי הרה"צ רבי נחום בן בנו של הרה"ק בעל התניא זי"ע - תפרו לו מלבושי כבוד 'כמנהג בעלי בתים חשובים'... וביניהם היה בגד עליון שהיה לו קרוגן (- צווארון, Collar) העשוי מפרווה מיוחדת, וכאשר הבחין הבעל התניא בבגד זה לא מצא חן בעיניו כי היה הדבר נחשב כ'מאדע' חדשה, ושאל את נכדו אולי יאות להסיר את ה'קרוגן' מהבגד, והשיב הנכד 'לא' בא' רבתי... חזר הרה"ק והפציר בו, כשהוא מבטיח לו שאם ישמע לקולו אזי ילמד עמו, ועדיין לא נאות הנכד להסיר 'בגד החמודות', הגדיל הרה"ק ואמר, אם תעשה זאת אבטיח לך להיות אתי עמי במחיצתי, אז שמע הנכד לקולו, וקרע מעל בגדו את הקרוגן.

ולכאורה צריך להתבונן טובא במעשה זה, היאך הבטיח הבעל התניא לאברך צעיר לימים להיות עמו במחיצתו בגנזי מרומים, והרי האדם הוא 'בעל בחירה' ועדיין יכול להרשיע הרבה, ו'הן בקדושו לא יאמין' (איוב טו טו), ועל אחת כמה וכמה בקרוץ מחומר... אלא ביארו בזה, כי כאשר ראה הבעל התניא כיצד נכדו ממאן לעשות רצונו להסיר את ה'קרוגן' הגם שביקש ממנו ועוד הוסיף להבטיח לו שילמוד עמו, הבין כי הדבר נוגע לו בנפשו, ואין לזה הסבר כי אם שה'קליפה' וחלק הרע השתלטו עליו והם נאחזים בתוקף בבגד זה, ונמצא כי אין כאן מלחמה פרטית על לבישת הבגד אם לאו, אלא יש כאן מלחמה על כל מהותו ועצמותו, האם חלק הרע ישלוט עליו ח"ו או שישבור אותו, ואם אכן ינצח את נקודת הרע שבקרבו בוודאי ראוי הוא להיות 'עמו במחיצתו' של הבעל התניא... ישמע חכם ויוסף לקח, שככל שתכבד המלחמה סימן מובהק הוא על גודל כח הרע שנאחז בו, ואם יכבוש את יצרו הרע הרי הוא עולה מעלה מעלה, בהאי עלמא ובעלמא דאתי...

באר הפרשה - פרשת תולדות

ועד ראש לא היה בו מתום, לאידך, יעקב אבינו נולד בקדושה עילאה לאין ערוך, אמנם מאחר ו'תאומים' הם היה בהם 'עירוב' מעט זה בזה, ולכן אחו יעקב בעקבו של עשו הרשע, לרמוז שנדבק בו מרשעותו של עשו, וכן נדבק בעשו מעט מקדושתו של יעקב, וזו הייתה כל עבודתם בהאי עלמא - על יעקב להסיר לגמרי את זוהמת עשו מעליו^ט, ואילו על עשו להגדיל ולרבות את חלקו של יעקב אשר בו - שהוא עצמו יתעלה ויתעבר לטב, ולכן קרא הקב"ה בעצמו את שמו 'יעקב' על שם אחיות העקב, כי זה עיקר חשיבותו ש'ידו אוחזת' בעקב עשו - כי יש לו שייכות עם הרע, והוא מתגבר על הרע הזה, כי זה כל האדם, ורק מזה יש לבורא נחת רוח^י.

עיכובים נגדם עד שיצטרכו הם יותר כח להעבירם, הנה יאמין ליבם וישמחו להראות תוקף אמונתם, כשר צבא הרשום בגבורה אשר יבחר לו תמיד במלחמה החזקה יותר, להראות תקפו בנצחונה. עכ"ל^י.

ובהאי עניינא כתב הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (בר"ה עוד נראה לפרש... כי הנה שמעתי בחלום) דלכאורה קשה מה טענה היא על עשו שהיה 'רשע', הלא עוד בהיותו עובר במעי אמו טרם היה לו יצר הרע (כמסקנתו של רבינו הקדוש בסנהדרין צא: שיצה"ר בא בעת הלידה) כבר היה מפרנס לצאת לבתי ע"ו, והיינו שעצם יצירתו הייתה ברע, ומה טענה יש עליו עד שרשע יקרא, אלא מבאר הרה"ק, שאכן עשו נולד ב'טבע רע', ומכף רגל

יח. שאל הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע את אחד מאנשי הצבא ברוסי', הלא בכל פעם שהנך יוצא להילחם בשדה הקרב, הנך מעמיד עצמך בספק של 'מחצה ומחצה' - ספק חי ספק מת אתה במלחמה, ובכל זאת 'תצא למלחמה' בשמחה ובטוב לבב, והיאך מתיישב דבר זה עם מה שעניינו רואות שאדם החולה יסכים לסבול כל קושי, צער וייסורים בעולם הזה, והכל בכדי להישאר בחיים עוד מעט קט, אם כן איך יכול אתה להפקיר את חייך במלחמה, ועוד בכזאת שמחה רבה, ענהו החייל, בעת היציאה עלי קרב למלחמה תתגבר בנפש הלוחם 'תאוות הניצחון', ותאוה זו רבה וגוברת על 'רצון החיים' פי כמה וכמה.

ובזה ביאר הרה"ק דברי חז"ל (ברכות ה.) 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע', רק בדרך הרגזה ומלחמה יהא עמל להתגבר נגד יצרו הרע, כי אז תהיה תאוות 'נצחון היצר' חשובה אצלו יותר מעצם חייו.

יט. כדברים הללו ביאר גם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (לקוטי הרי"ם) במה שנאמר (כה כז-כח) 'ויהי עשו איש יודע ציד וגו', ויאבה יצחק את עשו כי ציד בפיו, ופירש רש"י, וז"ל, יודע ציד - לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות, וע"כ היה אוהב אותו מאחר ש'צד' ורימה אותו בפיו, ולכאורה תמוה הרבה, שאף אם נאמר שעשו אכן מדקדק במצוות ומעשר מלח ותבן, אך מה ערך יש לזה כלפי עבודתו הנוראה של יעקב אבינו שהיה 'יושב אהלים', ושקוע כל כולו בתורה ובעבודת ה'. אלא שיצחק אבינו חשב שיעקב הינו 'איש תם' - 'בטלן' ואינו בקי לרמאות, ואם כן מה רבותא יש שעוסק הוא כל היום בתורה, אכן 'עבודתו' של עשו יש בה מעלה יתירה, שהגם שהוא 'סוחר' ואיש שדה מכל מקום מדקדק במצוות, על כן אהב יצחק את עשו יותר מאת יעקב, אך כאשר נתברר ליצחק לבסוף ערמימותו של יעקב בנטילת הברכות אזי אמר 'כיון שעכשיו אני רואה שיעקב הוא יותר רמאי ממך ואף על פי כן לומד תורה יומם ולילה, אם כן הוא חשוב יותר ממך, וגם ברוך יהיה'...

כ. יש שביארו, שמהאי טעמא רצה יצחק לברך את עשו, כי בראותו שהוא נוצר ונולד עם טבעים רעים וקשים, אמר, הנה בני זה נולד בתכונות רעות ומגונות ולכן יצא ממנו מה שיצא, על כן אברכהו, שהרי איננו אשם במצבו זה, ואילו לעומתו יעקב אחיו אין מגיע לו שכר שהרי צדיק גמור הוא בטבעו מלידה. באותה שעה נכנס אליו יעקב, ואמר לו - אנכי עשו בכורך (כז יט), דע לך אבי, שאינני צדיק גמור כמו שחשבת, אלא נדבק בי מרשעותו של עשו, ויגיעה רבה עלי להתייגע כל ימי חיי להיטהר מזה, ומכיוון שכן, אף לי חלק ונחלה ב'ברכות'. כשמוע יצחק את דבריו, קרא לו וימש את ידיו ואמר 'הקול קול יעקב והידיים ידי עשו', אכן קולך הוא קול הקדושה, אך רואה אני שנזרקה בך ממידותיו של עשו הרשע ע"י וידו אוחזת נדבקה בך ממידותיו של עשו, ועל כן אברכך ב'ויתן לך'. עפ"י יבואר נמי כי כשחזר עשו הרשע מצדו נענה וזעק 'הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמיים' (שם לו), מששמע יצחק כי כן, אמר אם אכן יש לו שייכות ל'ערמה', מתוך רשעותו של עשו שנדבקה בו, ועליו להתייגע להיטהר ממנה, אזי גם ברוך יהיה (שם לג)

באר הפרשה - פרשת תולדות

י

וירא לגשת אל העבודה, וזה הרמו בפסוק ורבקה אמרה אל יעקב בנה, רומו לשכינה הקדושה אומרת אל האדם לך קח לי אתה תעשה כל מה שתמצא ידך לעשות, ואני אעשה אותם מטעמים לאביך להיות מוכשר בכל הכוונות הראוים להם, ולזה קודם התפלה אומרים ה' שפתי תפתח כי השם יעזור לנו לקבל תפלתנו ברצון. עכ"ל.

ומבאן תשובה לכל מי שנדמה בעיניו שאין בידו להצליח - כי אין הקב"ה מבקש מהאדם את ה'נצחון' כ"א, אלא שיעשה כל אשר בידו לעשות^{כ"ב}, ואם כה יעשה מובטח הוא שה' יגמור בעדו, והבא לטהר מסייעים בידו, ומעתה יתחוק^{כ"ג} כל אחד ברוח חדשה להתחיל בעבודת השי"ת^{כ"ד}.

ובך מצינו עוד בפרשתן, דכתיב (כה כו) 'ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחות בעקב עשו', וכל הרואה יתמה, מדוע אחו בעקב עשו וכי עלתה על דעתו שיוכל

וידו אוחות - יעשה מה שבידו והקב"ה יגמור בעדו

בפרשתן (כו ו-ט), 'ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר וגו', ועתה בני שמע בקולי לאשר אני מצוה אותך, לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים ואעשה אותם מטעמים לאביך, וגו', והקשה הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע, שלכאורה מה צורך היה שילך יעקב דייקא להביא שני גדיי עזים לאמו, והרי העיקר הוא מה שהיא הכינה אותם מטעמים ליצחק, ולאיוזה צורך נכתב פעולה זו בתורה שאין בה שום נפקא מינה מי הוא ההולך להביא את העזים לעצם המעשה. ומבאר ה'תפארת שלמה' בזה"ל, אכן הנראה כי התורה רומזת לנו עבודת האדם בגשתו אל התורה והמצוות, והנה האדם יודע בעצמו שפל ערכו ומצבו והוא ירא לגשת ולפתוח שפתיו, גם בעת עשיית המצוות בהנחת תפילין וכדומה בהעלות על לבבו עומק סודות הרמוזים בהם, ונפשו יודעת מאד כי לא השיגה ידו אחת מני אלף תעלומות החכמה, ונופל בדעתו

כא. ומצינו לרמז ענין נפלא בפסוק (כו כ-כא) 'ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו... ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה', ולא נכתב כלל מי ניצח בזאת המריבה ביניהם, כי כל ענין הבארות רומז כידוע למילי דשמיא, וכאן למדנו שבענייני עבודת ה' אין כל נפקא מינה מי ניצח ומי הפסיד, אלא העיקר הוא לריב ולערוך מלחמת קודש באותו צר הצורר אותנו, ומנסה בכל עת ושעה להכשילנו ולהורידנו לבאר שחת.

כב. דבר נורא אמרו, שהנה לאברהם אבינו היו שמונה בנים, ישמעאל ויצחק, ועוד שישה האמורים בסוף פרשת חיי שרה, וכדכתיב (כה א-ב) 'ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה, ותלד לו את זמרן ואת יקשן ואת מדרן ואת ישבק ואת שוח', ומתוך כל משפחה גדולה זו נשאר רק בן אחד ההולך בדרכי ה', ומכל מקום נאמר על אברהם 'כי ידעתינו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט' (יה ט), והרי שאין שום נפקא מינה בתוצאה אלא, אם האדם עשה את כל מה שבידו לעשות נחשב לו כעשה הכל בשלימות, וזהו שהעיד הכתוב על אברהם שהיה מצוה את בניו ואת ביתו אחריו - ומה שהם בחרו שלא ללכת בדרכי ה' אין זה 'נוגע' כלל... כג. הגה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זי"ע היה רגיל לומר, שהנה חז"ל דרשו על האמור (כה כג) 'ולאום מלאום יאמץ' - כשזה קם זה נופל, ויש לדקדק בלשון חכמים מרפא שלא אמרו כשזה נופל זה קם אלא כשזה קם זה נופל, ללמדנו שאפילו אם שקוע האדם ב'בוץ' עד למעלה ראש אך תיכף כשמתמלא רוח חיזוק 'וזה קם' - מיד מחליש את היצר 'וזה נופל' (הובא במאמר מרדכי).

כד. ואכן בזה נבדלו עשו ויעקב, וכמו שפירש הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (בפרשתן) בלשון הכתוב (כה לד) 'ויבז עשו את הבכורה', כי 'בכורה' עניינה 'התחלה', ויבז עשו את ה'התחלה' - אין בו כח להתחיל... וזה כל טבעו ותכונתו של עשו הוא העצלות והרצון שלא לעשות מאומה... ונרמז זאת בשמו על שם 'שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה' (רש"י כה כה), והיינו שאוהב הוא את המנוחה לשבת בטל ולחשוב כאילו הכל כבר נעשה. וכן פירשו במה שאמר ליעקב 'הלעיטני נא מן האדום האדום הזה' (כה ל) - שביקש שישפוך את הנזיד לתוך פיו, ואפילו פעולה קטנה כאכילה עם הכף מתוך הקערה לא אבה עשות. וכך עניינו גם בעבודת ה' שסמך על כך שהוא 'בן של קדושים' - בנו של יצחק ובן בנו של אברהם אבינו, וכבר אינו צריך לעשות כלום לחובתו בעולמו.

לא כן היא מידתו של יעקב שתמיד היה 'יגע' בעבודה, וכפי שהעיד עליו הכתוב (להלן לב כט) 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל'. ומהאי טעמא היה יעקב מפרכס לצאת לבתי מדרשות אף שלמד תורה במעי אמו מפי מלאך,

באר הפרשה - פרשת תולדות

ויעשה ככל אשר בידו, לבסוף יעזרהו הקב"ה שלא כדרך הטבע וישיג את שאהבה נפשו.

בה אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' ז"ע (ח"ה על התורה בפרשתו), וז"ל, ענין הבארות אשר חפר יצחק מלמדנו שלעולם לא ירפה האדם את ידיו מלהמשיך את העסק אשר התחיל, אל יאוש ואל בשלון, אם יצחק אבינו חפר ולא מצא מים חפר באר אחרת, עד שמצא מים, ואם רבו עליה חפר באר אחרת, וכ"כ המשיך במלאכת החפירה עד שסוף דבר חפר ומצא באר שלא רבו עליה, וקרא שמה 'רחובות'. כן הדבר בכל הענינים החומריים והרוחניים, הן במסחר והן בלמוד התורה ואם מי שהוא אינו מצליח בתחלה בלמודו, אל יעזוב את התורה כי 'סוף הכבוד לבוא', ואם נכשל תחלה אבל יעמוד על אמתתה לבסוף^{כה}. עכ"ל.

בא וראה כמה ערך וחשיבות יש ל'רצון' ולהשתוקקות לעשות רצונו ית', שהנה נאמר (כה כב) 'ויתרוצצו הבנים בקרבה', וברש"י, 'כשהיתה עוברת על פתחי

להשיבו למעי אמו לאחר שכבר יצא לאוויר העולם, ומה תועיל אחיזתו בעקביו. וביאר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב ז"ע עפ"י דברי הרה"ק מקאצק ז"ע שכל מה שהאדם מתייאש הן ברוח הן בגשם, אינו אלא מכיוון שהוא חושב שהוא עושה והוא פועל... על כן כשיראה שלא יעלה הדבר בידו, הוא מתייאש ועוזב את הכל. אבל המאמין יודע כי כל מעשי האדם אינם אלא השתדלות עד כמה שידו מגעת, אבל מה שייעשה ייעשה בידי הקב"ה 'אדון כל המעשים', ובאמונה זו לא יתייאש לעולם שהרי אין הדבר תלוי בו יעשה כפי יכולתו ותו לא מידו. כיו"ב, כשראה יעקב כי הוא מפסיד את הבכורה, עשה ככל אשר לאל ידו ואחז בעקבו... ואכן בזכות זה נתנגלגל שסוף דבר באה אליו הבכורה, כאשר עברה על עשו רוח שמות למכור את הבכורה בעד נזיר עדשים, כי הקב"ה 'הרואה ללבב' ראה תבערת לבו וסייע בעדו להשלים רצונו. וללמדנו בא, שאף אם נראה לאדם כי כל השערים ננעלו בפניו, אם ישתוקק בכל ליבו ובכל נפשו, ולא ינוח ולא ישקוט

ולכאורה מה צורך יש לו ללמוד בבית המדרש אחר שכבר זוכה הוא ללמוד תורה ממלאך ה' צבא-ות (ואינו זקוק לרב הדומה למלאך ה' צבא-ות...), אלא כי יעקב נתאוה לחיי יגיעה, ורצה ללמוד בעצמו מתוך עמלה של תורה. ובזה יש לבאר מה שכתב הבעל הטורים (כה כה) 'עשו' בגימטריא 'שלום', ולכאורה תימה רבתי היא וכי עשו הוא איש השלום והלא בעודו במעי אמו כבר נלחם עם יעקב אחיו, וכולו אדמוני שופך דמים אשר ברכתו ותפארתו היא 'על חרבך תחיה', ומה לו ולשלום, אלא שכך היא מידתו של אותו רשע להיות במריבה עם כל העולם אך עם עצמו ו'יצריו' הקשים הוא חי בשלום ובשלווה... לא יחלוק על יצרו, ולא ילחם לשבור את טבעיו ומידותיו, אכן מידתו של יעקב היא ההיפך מן הקצה אל הקצה, עם כל העולם כולו הוא שרוי בשלום ושלווה חוץ מעם עצמו, ולעולם מרגיז יצרו הטוב על יצרו הרע.

כה. בפרשתו (כה כז) 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אוהלים'. ולכאורה צ"ב, מדוע שינה בלשונו, כי על עשו אמר יודע ציד, ואילו גבי יעקב לא אמר יודע תורה, וביאר הגאון ה'שבט הלוי' זצוק"ל דבשנות עלומיו כאשר למד בישיבת 'חכמי לובלין' המעטירה, בא רב אחד לדרוש בישיבה, ובתוך דבריו אמר, ראיתי בני עליה ומועטים מהם הינם בעלי כשרונות, כי לא הכשרונות יעמדו לאדם בדרכו להצליח בתורה, אלא מידת התמדתו ויגיעתו, וכן העיד הגר"ש בעצמו שכל גדולי תורה שנתגדלו בישיבה דשם היו העמלים והיגיעים (אף בעלי הכשרונות שנתייגעו בתורה נתגדלו כראוי בתורה, כי אין הכוונה לומר שבעלי כשרונות אינם יכולים להצליח ח"ו), ועל כן בבוא התורה לשבח את יעקב אבינו, לא שיבחוהו בכך שהיה יודע תורה, אלא בכך שהיה יושב אהלים בהתמדה רבה ועצומה. ומכאן תשובה לכל האומר לא אלי הדברים אמורים, כי דל כישרונות הנני, ולא לדידי ודכוותי לעסוק בתורה, כי טעות גדולה בידו, כי לא הכישרונות קובעים את ההצלחה בתורה, אלא היגיעה - כשור לעול וכחמור למשא היא אשר תביא את האדם להיות 'בעל תורה'.

וכן איתא בתרגום יונתן בן עוזיאל על הכתוב (כה כז) 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אוהלים' ומתרגם והוה עשו גבר נְחֻשְׁרִיכָן... ויעקב תבע אולפן מן קדם ה', ופירוש 'גבר נחשירכן' - אדם בטל שאין עושה מלאכה' ואילו יעקב אבינו היה 'תבע אולפן' היינו שהיה מבקש את השי"ת. ומכאן, שהיינו גופא ההבדל בין יעקב לעשו, כי עשו היה יושב ובטל כדמתקריא בלשונו ליידיג-גייער, ותוצאותיה שהרשיע עד מאוד, אבל יעקב אבינו היה תמיד דורש ומבקש את השי"ת ובזה נתעלה לרום המעלה וזכה להיות יעקב שלימתא - בחיר שבאבות.

אף אתה רחום והנון - להיטיב לבריות

בפרשתן (כח א-ב), 'ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו ויצוהו ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען, קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך'. ולכאורה צ"ב, וכי איזו עדיפות יש לקחת את בתו של לבן שהוא מעובדי ע"ז על שאר גויי הארצות מזרע כנען. ומבאר רבינו הר"ן (דרשות הר"ן דרוש החמישי), כי 'דעות' שאינם טובות לא יעברו בירושה מאב לבן - וה'בחירה' נתונה בידי כל איש ואיש לעזוב את גילולי ע"ז ולהאמין בה'. משא"כ מידות טובות עוברים בירושה דוגמת שאר טבעים שעוברים מאב לבן, ולכן העדיף את משפחתו אף אם הם עובדי ע"ז ל"ע, כי רצה שידבק ב'טובים'¹² שיש בהם מידות ותכונות טובות¹³ (עיי' שם משמואל תרע"ו ד"ה דהנה קודם).

תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכם לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכם לצאת, ולכאורה מדוע פרכם יעקב בחינם לצאת, וכי לא ראה שאי אפשר לו לצאת כי עשו עומד לפניו ומעכבו מלצאת. ומבאר הר"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (ד"ה עוד יאמר ברש"י) על פי מה דאיתא בזוהר הקדוש (ח"א סט:): (בתרנומו) כל הרוצה ונכסף לראות ולדעת, אע"ג שאינו יכול להשיג הדבר, הכל משבחים אותו בשבח גדול - על עצם השתוקקותו ורצונו הטוב. כיו"ב, יעקב אבינו ברצונו החזק לצאת פרכם אף שידע שלא יעלה בידו, ונכתב זאת זכרון בספר ללמדנו על מעלת הרצון אשר הכל משבחים אותו. ומסיים זוה"ל, וכן מעשי אבות ירשו בנים, שעומד בחנות מוקף בטרדות המשא ומתן, ובתוך כך בא לו מחשבה טובה ומפרכם לצאת לתורה, ואע"ג שלא יכול לצאת - שבחא איהו דיליה' (זהו שבחו).

כו. וכך אמר הגאון מטשעבין זצוק"ל כשנשאל על מה יש להשים דגש בעת ה'בירורים' על הבחור, נענה ואמר כי ג' דברים נצרכים לו לבחור, ואלו הם. א. מידות טובות. ב. מידות טובות... והמשכיל יבין. כז. וכן למדנו מהא דכתיב בפרשתן (כז מד-מה) 'וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך, עד שוב אף אחיך ממך ושכח את אשר עשית לו', ולכאורה צריך ביאור כפל הלשון - שאמרה 'עד אשר תשוב חמת', וחזרה לומר 'עד שוב אף אחיך'. וביאר הגאון רבי יצחק בן הגה"ק רבי חיים מוואלאז'ין (בספרו פה קדוש) עפ"י דברי אביו הגר"ח (כתר ראש קיט) וז"ל, אמר רבינו, דבר מנוסה אם יהיה לאדם שונאים ח"ו, יפעל אצל עצמו שהם צדיקים גמורים, וידין אותם לכף זכות, ומיד יתהפך לבנם לאוהבים לו. ובזה ביאר הגר"צ את כפילות הפסוק, שבא לומר גם להיפך, אם רוצה האדם לבדוק האם פלוני שונאו יבדוק בעצמו אם לבו שלם עמו, וזהו שאמרה רבקה, מנין תדע שתשוב חמת אחיך עליך, בזמן שתרגיש כי כבר שב אף אחיך ממך - כלומר ששב והלך כעסך שבקרבתך עליו, הוסיף הגר"צ שאין זה רק סימן אלא גם סיבה - אם יסיר מעצמו כל תלונותיו על רעהו יפסיק רעהו מלשנא אותו.

בספר 'עבד המלך' הביא ע"ז מה שסיפר הגר"ח זאנענפעלד זצ"ל בשם הגר"ר זלמן חיים ריבלין זצ"ל ששמע מהגאון רבי נחום משאדיק זצ"ל, וכה סיפר, הגר"נ למד תורה בחו"ל אצל רב גדול, באותה העיר היה רשע 'מסור' שהיה מטיל אימה ופחד על כל אנשי העיר, והיה נוהג כסדר להלשין על אחיו מבני ישראל, פעם נכנס לרב יהודי אחד כשפניו ובגדיו רטובים משברי ביצים, ובקול בכי סיפר להרב שהיום בא מהכפר הסמוך כשסל ביצים בידו למוכרם ולהרוויח מהם מטה לחמו הדל. לפני שנכנס לעיר פגש בו ה'מסור' הידוע, ודרש בתוקף שיביא את כל הביצים לביתו. אך משביקש מהמסור שישלם על הביצים הכהו במקלו ונשברו כל הביצים על פניו ובגדיו, לכן בא עתה להזמין את המסור ל'דין תורה'. ויקרא הרב לשמש וציווהו שילך להזמין את המסור אליו, כל גופו של השמש החל לרעוד מכיוון ש'הכיר' היטב את המוסר, וניסה לבקש על נפשו, אבל הרב בשלו - שיזדרז לקרוא למסור, וילך השמש לבית המסור ומסר לו את דברי הרב, אך הלה גער בשמש והוציאו מביתו. כשחזר השמש אל הרב וסיפר לו דברים כהוויתן, ציווהו הרב לחזור אל המסור ולהזהירו ב'נידוי' אם לא יבוא ל'בית הדין'. אך גם לזה לא שת המסור כלל, אלא הכה את השמש וגרשו מביתו.

ויהי ביום השבת הבאה, נקרא המסור לעלות לתורה, וכבר עלה על הבימה, מיד מיהר הרב לעלות אף הוא על הבימה, ובטרם שהספיק המסור לברך על התורה גער בו הרב לעיני כל הקהל 'רשע, הרי אתה מסרב לדין תורה, ומנודה הנך' כלך לך מכאן... פני המסור חוורו, וירד מהבימה מתוך הכרזה שעוד יבוא יומו של הרב ובקרוב יתנקם בחיי הרב.

באר הפרשה - פרשת תולדות

ועל דרך זה נתבאר בספרים שלא נבחרה רבקה אמנו בגלל המופתים שנעשו לה ושעלו המים לקראתה אלא בגלל מידותיה הטובות, וכמו שדייק זאת הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע מדברי 'תרגום יהונתן' על מה שנאמר (כד טו) 'ויביאה יצחק האהלה שרה אשתו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאבה וינחם יצחק אחרי אמו' - 'וַרְחֵמָהּ בְּגִין דְּחָמָא עֻבְדָּהָא דְּתַקְנָן פְּעֻבְדֵי אִמְיה', שאהבה מחמת שראה מעשיה מתוקנים כמעשה אשתו, ולא בגלל כל הניסים שאירעו כשנכנסה לאוהל שרה, שחזרו כל הניסים הגלויים שהיו שם בימי שרה - נר דלוק מערב שבת לערב שבת, ברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האוהל, כי אין העיקר באותות ובמופתים כנר דולק וכו' אלא רק בגלל מידותיה הטובות כ"ח.

באמצע השבוע שלאחמ"כ נקרא הרב לשמש כסנדק באחד העיירות הסמוכות, בדרכו לשם עם שנים מתלמידיו אשר אחד מהם היה המספר הגר"נ משאדיק, והנה אך הרחיקו מהעיר נשאו התלמידים את עיניהם ולעיניהם נראה המסור רודף אחריהם במרכבתו. מיהרו התלמידים לספר לרבם כי סכנה גדולה קרבה ובאה על ראשם, כי עוד רגע והמוסר משיגם במרוצתו. התעמק הרב במחשבות. ובינתיים התקרב אליו המסור, והנה, נס גדול עשה האלוקים, כי בהגיע המסור בסמוך לרב, ירד מעל סוסו ואמר בקול דממה דקה ובהכנעה, רבי, תנו לי רשות להכות בתלמידים אלו. השיב הרב, חלילה. שב המוסר לבקש, אולי רק מכה אחת אתן להם, ענה הרב לא תגע בהם יד. א"כ לכה"פ תנו לי רשות לרוק בפניהם. אמר הרב לא ולא.

מיד ביקש המוסר ואמר, רבי, ימחל נא לי על כל הצער ועגמת נפש שגרמתי לו. השיב הרב, לך נא אל היהודי העני ותשלם בעד הביצים, וגם תפייסנו, ולאחר מכן גם אני אמחל לך. נטל היהודי עשרה רובל, נתנם לרב ואמר רבי, הנה נתתי בידכם עשרה רובל, תנו אותם לאותו המוכר עבור הפסד הביצים, והשאר יהיה לפיוס, קיבל הרב את המעות על מנת למסרם לבעל הביצים ומחל לו, וילך המוסר לדרכו. והרב המשיך בדרכו עם תלמידיו. שאל הגר"נ ילמדנו רבינו באלו מחשבות שקע הרבי בהתקרב אלינו המוסר, ועוד, האיך הפך המוסר את עורו ברגע כמימריה וברגע שהתקרב אל הרבי חזר בו מכל ה'רציחה' והכעס.

ויען הרב ויאמר, כלל גדול קבלתי מרבתי, שאין לך דבר שלא נמצא בתורה, ומכל מבוכה אפשר לצאת באיזה עצה הכתובה או רמוזה בתורה. ויעזרני השי"ת שבעת רדיפתו אחרינו עלה ברעיוני הפסוק (משלי כו ט) 'כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם', על כן התעמקתי במחשבה שאם הוא שונא אותי כל כך, הרי וודאי שהגורם לכך, כי אף אני לעומתו - שונא אותו, ומה גרם לי לשונא אותו - מה שלא ציית דינא, מיד החילותי לתור אחר איזה 'לימוד זכות' עליו שמחמתו לא בא אז בפני ה'בית דין'. ועלה ברעיוני שמן הנראה גדל בסביבה רעה, והריהו כ'תינוק שנשבה' שמעולם לא ראה מאורות - הנהגה כראוי מהי, עוד העליתי בדעתי כמה לימודי זכות על המסירות והמלשינות שלו, ועוד הוספתי ללמד זכות בענין סירובו לשלם על הביצים, שמא היה בדעתו לשלם, אלא מפני שזה בא ודרש בתקיפות את כספו, התכעס ולכן לא אבה לשלם לו... וממילא, כאשר הוזמן ל'דין תורה' תיכף ומיד בערה בו חמתו, מכיוון ש'זמן בי"ד ל' יום' ואין קוראים לבי"ד לאותו הרגע. וראיה לכך, שהרי בעת קריאת התורה כשנתבייש בפני קהל עם ועדה לא הכני, ואף 'ציית לדינא' וירד מיד מהבימה בבושת פנים, נמצא שאדרבה הרי הוא מן הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים. כזאת וכזאת חשבתי עליו כמה לימודי זכות. וכמים הפנים לפנים - באותה שעה התעוררו גם אצלו מחשבות חרטה על כל מעשיו, ומן הסתמא חשב, מה לי לכעוס על הרב, שהזמין אותי לדין תורה - כמו שכל רב היה עושה, ומה שביזה אותי בבית הכנסת, כדין עשה שהרי לא שמעתי לקולו ולא באתי מיד לבית הדין, ושלא כדין שברתי את הביצים... ומתוך מחשבות כיו"ב נתקרבו הלבבות זה לזה, לכן חזר בו וניגש אלי לפייסני.

הוסיף הגר"נ ושאל, רבי, אם כן, מדוע רצה להכות אותנו, השיב הרב, מכיוון שאתם לא חשבתם עליו כל לימוד זכות, ושנאתם אותו, לכן גם הוא שנא אתכם, וביקש להכותכם או לכל הפחות לרוק בפניכם.

כח. לאידך גיסא ישים לבו לדברי המהר"ל (גור אריה) והחתם סופר (תו"מ ד"ה נזם) בדברי רש"י שאליעזר נתן לרבקה נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה' (כד כב) כי 'בקע' רומז למחצית השקל שהם בקע לגולגולת, ושני צמידים רמז לשני לוחות מצומדות, שמאחר שראה בה שמצוינת היא בגמילות חסדים בא לרמז לה על שני העמודים הנוספים שעליהם עומד העולם, כי לוחות הברית הם כנגד 'תורה', ומחצית השקל הוא שורש הקרבנות

שהרי אם יצחק הוא בן אברהם ממילא פשיטא שאברהם הוליד את יצחק, ומה צורך יש לומר זאת שוב, וביאר בקדשו כי יש כאן בפסוק 'קושיא ותירוץ', שהרי ידוע ש'אברהם' הוא מידת החסד ואילו 'יצחק' הוא מידת הגבורה והדין, מעתה תמוה כיצד יצחק הוא בן אברהם, היאך נולדה מידת הגבורה ממידת החסד, ועל כך תירץ הכתוב אברהם הוליד את יצחק, והיינו כי עיקרא דכולא הוא מידת החסד, והיא קיום העולם, וכדכתיב (תהילים פ"ג) 'עולם חסד יבנה', ומאחר שרצה הקב"ה שהבריות יתחסדו זה עם זה ויגמלו טובות איש לרעהו, על כן נוהג במידת הגבורה ומביא חסרון כלשהו לאדם, בממון או בשאר עניינים, בכדי שהשני יוכל לעשות עמו חסד ולהשלים חסרון, ואברהם דייקא הוא שהוליד את יצחק להביא את העולם לתכליתו בריבוי החסדים^ל.

ויה"ר שנזכה להכיר את בוראנו בהכרה ברורה ונאמנת, לדעת כי אין עוד מלבדו, ולהנצל מפגעי ומקרי הזמן, ובא לציון גואל.

וכה כתב ב'סידורו של שבת' (שורש ראשון ענף ד עלה יא), שהנה הרבה ניסים נעשו לרבקה אמנו ולא נזכרו בתורה אלא ברמזיא בעלמא, כמו שאמרו חז"ל (בר"ר ס ה) 'וירץ העבד לקראתה' (כד זי) - שראה שעלו המים לקראתה, וכן מה שדרשו (שם טז) על הפסוק (כד טז) 'ויביאה יצחק האהלה שרה אמו, וכנ"ל, וכל זה לא נזכר אלא ברמזות תיבה אחת בלבד. ואילו מידותיה התרומיות של אותה צדקנית שהשקתה את אליעזר והאנשים אשר אתו ואף את הגמלים נזכרו באריכות יתירה (וכדברי המדרש (ס ח) 'שניים ושלושה דפים הוא אומרה ושונה'). ומבאר כי שבה גדול הוא לאדם שהוא בעל מידות הטובות וגומל חסדים טובים, יותר מכמה וכמה מופתים של 'בעלי המופתים'^{כט}.

עוד יש להשים על לב מה שאמר מרנא הבעש"ט הק' זי"ע לפרש בהא דכתיב בריש פרשתן (כה יט) 'ואלה תולדות יצחק בן אברהם הוליד את יצחק', וכבר עמדו המפרשים לבאר את כפל הלשון,

שהם עמוד ה'עבודה', כי אצל בני ישראל אין די בגמילות חסדים' כי אם בכל שלושת העמודים יחדיו תורה ועבודה וגמילות חסדים.

כט. כי ה'מופתים' מעשי ה' המה, ואילו שבירת המידות - יגיעתו של אדם הוא (בשם הרה"ק מקאזמיר זי"ע). יותר מכך אמר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, כי מכאן נלמד, שיכול להיות אדם בעל מופת ועדיין יהיה רחוק רחוק ממידות מתוקנות...

וכעין אותה 'שיח חסידים' שפעם נפגשו שני יהודים, וכל אחד מהם היה מהלל ומשבח את רבו, זה אומר, הנה רבי הוא אדם גדול וקדוש, ועליו נאמר צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ורבו מופתיו עד שככל היוצא מפיו יעשה המקום. נענה השני ואמר, אכן לא אדע אם אוכל לומר כן על רבי, אבל זאת אומר לך בוודאות, כי מה שהקב"ה גוזר רבי מקיים בהידור רב ודקדוק גדול.

ל. ידוע ביאורו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ה"ח עה"ת עמו' קח) בנוסח ברכת 'בורא נפשות'. וביאורו בורא נפשות רבות וחסרונן הקב"ה ברא ויצר בעולמו נפשות רבות, ולכל אלו הנפשות יש חסרונן - איזה מחסור, זה בחסרון מעות ורכוש; וזה בחסרון קרובים וידידים, צורכי רפואה, יש החסר מעט דעה או כל שאר חסרונות. ואכן מאי טעמא התקין כך הבורא את עולמו - על כל מה שבראת, להחיות בהם נפש כל חי - בכדי להחיות את אנשי העולם, כי יסוד העולם כולו לתת ולהעניק איש לרעהו כל אשר יחסר לו.

ומעתה ידע כל אחד, כאשר רואה את זולתו שהוא זקוק לעזרה, שיתכן שכל הסיבה והטעם ש'חסר' לשני הוא רק מחמתו - כדי שהוא יגמול עמו חסד, וכביכול הוא 'אשם' בצערו של השני... וממילא כבר לבבו יבין מה עליו לעשות...